

A Balkán tegnap

Ha tíz-tizenöt vagy annál is több év eltelik, az ember jobban teszi, ha nem halogatja tovább emlékei papírra vetését. Hiába érzi úgy, „mintha tegnap történt volna” és hiába áztatja magát, hogy kristálytisztán emlékszik mindenre. Ha mégis törlődik néhány részlet, a hiányukat sem veszi észre, elvesznek, mint kavicsok a tóban. Fontos és kevésbé fontos dolgok pedig nincsenek – ha megélted őket, tessék mindet szépen magaddal cipelni, ahogy illik. A kilencvenes évek elejéről például ezeket:

Most megmondom Milánnak, hogy Koszovó egy befejezett mondat... Igen, ez szerbül jól hangzik, *Kosovo ti je završena ređenica*... Kíváncsi vagyok, mit szól ehhez, meg tudja-e őrizni azt a hűvös, mosolygós diplomata arckifejezését. Milán diplomata, Milošević di plomatája, sajtóattasé, vagyis képzett hírszerző, azaz kém. Milošević-kémje. Ugyanakkor az sem mellékes, hogy nem belgrádi, Újvidéken él, amikor éppen nincs kiküldetésben. Valódi vajdasági szerb, nem nagyhangú betelepülő („dógyos”). Én viszont nem vagyok kém, semmiféle kiképzést nem kaptam, ezért nyilvánvaló, hogy beszélgetéseinkből ő, a profi húzza a több hasznot, azaz a több információt. Azért lopva már eltanultam tőle egyet-mást. Sokszor már felismerem a célzott kérdéseket, a mintegy mellékesen, csaliként odavetett megjegyzéseket, amelyeket nehéz válasz nélkül hagyni. Persze igyekszem épp oly naivnak és dilettánsnak látszani, mint korábban, hátha nem fog gyanút – bár egyáltalán nem tudhatom, mennyire lát belém, talán kiképzése és tapasztalata révén több ilyen lélektani rétegen is átlát.

Havonta egyszer-kétszer szoktunk együtt ebédelni és mindig ő hív. Kellenek az információk, vagy talán csak a jelentések, amivel kellően igazolja magát és a drága kiküldetést. Szóval megdolgozik a pénzéért. Az információ nekem is kell, éppenséggel jelentés is lehet az érdekesebbekből, az ebédet meg ő fizeti. Egy ideje már nem is erőlködöm, hogy másként legyen, a költséget ugyanis elszámolja és a bélszínnek is más az íze így, hogy tudom, Milošević számlájára eszem. (Sok jelentést le kell körmölnie Milán barátomnak, mire főnöke akár csak töredék százalékát is törleszti mindannak, amit csetnikjei elraboltak tőlem. Talán kezdhethné azzal, hogy megveszi nekem az egész sörözőt. Egen, ezt is megmondom neki.)

Milán már ott ül a pincében, az ajtóval szemben, de a fali lámpával a háta mögött. Naná: én viszont ülhetek a bejáratnak háttal, zavart nyaktekergetésre kárhoztatva, ahányszor nyílik az ajtó és az én képembe világít a lámpa, miközben az övé rejtélyes homályban marad. Ezt a trükköt én is ismerem, de soha nem tudok olyan korán érkezni, hogy megelőzzem.

Azonnal int, amint belépek – felesleges, már „kiszúrtam”.

– Azon gondolkodtam – magyarázza megnyerő mosollyal –, milyen szerencse, hogy a magyar kormánypartban olyan szakértők vannak, mint te, akik igazán értik a mi országunkat.

No, várj csak, talán jobban is értem, mint azt a gazdád szeretné – kajánkodom magamban miközben letelepszem. – Várj, amíg előjövök a befejezett mondattal...

Ám ez még korai, elakadunk Boszniánál.

– Csináltok még egy háborút...

– Mi egy háborút sem csináltunk.

– Tulajdonképpen kész rejtély előttem, miért nem borult lángba Bosznia már vagy fél évvel ezelőtt.

– Mondom, hogy mi nem csinálunk háborúkat.

– Lángba fog borulni.

– A Nyugat nem így látja.

– A Nyugat egy balfasz.

– Na, ebben egyetértünk. Bort iszunk vagy sört?

Milán nem szereti, ha túl sokáig az ő térfelén pattog a labda. Hagynom kell, hogy átlőjön az én kapum elé.

– Mintha a ti politikusaitoknak is más lenne a véleménye, mint neked...

– Mert azt fűjják, amit a Nyugat.

– Még szerencse, hogy nem hallgatnak rád. Vagy nem is írsz jelentéseket?

Komikus, hogy most azt hiszi, kitör belőlem a buzgó mócsing és előadom, hogy éppen tegnap adtam át egy harmincoldalas elemzést a témáról. Nem, nem hiszi, csak próbálkozott. Tudomásul veszi, hogy a kérdést egyszerűen elengedem a fülem mellett. Egyébként tényleg nem tudom, hogy bárki is komolyan veszi-e az elemzést. Vagy elolvassa-e egyáltalán.

Évés közben inkább irodalomról, színházról beszélünk. Aztán minden átmenet nélkül azt mondja:

– Meg fogjátok nyerni a választásokat.

– Évek óta itt élsz, mégis *ottani* fejjel gondolkodsz.

A többit inkább lenyelem. Nem fogom pont neki elmagyarázni, hogy ez a nemzet feladta a minimális önvédelmi reflexeit is, vagy legalábbis eltűri, hogy alaktalan, nyúlós masszává gyúrják, hogy végül valamiféle lábtörölt kreáljanak belőle. Ellenségeink egyelőre úgysem hiszik el, hogy így van, meggyőződésük, hogy ez csak ravasz, körmönfont álca, amit kifelé mutatunk, belül pedig kőkemények vagyunk. Csak a fele igaz lenne! Nem világosítom fel, néhány év múlva úgymint rájön mindenki magától, és a képünkbe röhögnek.

– Hallom, jön hozzátok Draškoviæ... – mondja vagy kérdezi, és most egyesével a szemembe néz. Megpróbálom állni a tekintetét, de nem megy sokáig. Ez nem a kiképzés miatt van: ő egy győztes, uralkodó nemzet büszke fiaként nőtt fel, én meg kisebbségiként. Hamarabb megtanultam a szememet lesütni, mielőtt megérthettem volna, miért teszem. Amikor ott álltunk fehér ingben, piros kendőkkel a nyakunkban és koszorúztuk a nemzetünk felett aratott győzelmek dicsőítésére emelt emlékműveket, idegen nyelven harci dalokat énekeltek, és hosszú beszédeket hallgattunk apáink, nagyapáink gaztetteiről, már nagyon ment ez a szemlesütés. Menekülni, szabadulni akartunk tőle, hálások voltunk a lehetőségért, hogy szavainkban és tudatunkban elhatárolódhattunk szégyenünktől és hagytuk, hogy falat építsenek jelen és múlt között. *Azt hitük, nem kell majd többé lesütni a szemünket, ha mindenestül megtagadjuk*

apáinkat. Én is hittem, legalábbis egy darabig. Persze tévedtünk. A múlt felé emelt falak csak bennünk léteztek, a győztesek nem vettek róla tudomást és a szónokok továbbra is szűrős tekintetüket ránk vetették, amikor szórták az ünnepi átkot és elvárták, hogy továbbra is szégyelljük magunkat. A legbuzgóbb janicsár sem mentesült a szemlesütés reflexétől. Nem is vették volna tőle jó néven.

– Engem még nem értesítettek – nyúlok a söröskorsó után. Szóval, ez a mai ebéd tulajdonképpen fő témája. Tudja, hogy hazudok, de ez most érdektelen. Nem információért jött, üzenni akar. Hosszasan tájékoztat, „óva int” és figyelmeztet, milyen súlyos következményekkel járhat a két ország kapcsolataira nézve, ha az ellenzékkel cimborálunk. Még akkor is, ha értesülései szerint nem a kormány, csupán a kormánypárt vezetősége a meghívó és a vendéglátó. Persze léteznek hatékonyabb és fontosabb csatornák is, de a fiúk alaposak, nem hagyják ki semmilyen lehetőséget. Az aprómunkát is el kell végezni, a háborúnak számtalan csatateré és csatája van, minden lehetőséget ki kell használni.

Már alig figyelek rá. Azt hiszem, ma mégsem fogok Koszovóval előhozakodni. Nagyon beleélte magát az előadásba, és túl nagy pátozzal beszél ahhoz, hogy vitába szálljak. Illedelmesen meg kell hallgatnom, és legfeljebb ilyeneket mondhatok: „Megértem az álláspontodat, de...”, Tiszteletben tartom a véleményedet, habár...”. Ez a maximum. „És köszönöm az ebédet, majd találkozunk”.

*

Draškoviæ harsány és fölényes. Megszokta, hogy ő a figyelem központja, minden szava, minden mozdulata a közönségnek szól. Az, hogy a különben lenézett Magyarországra jött és végeredményben segítséget kérve, remélve, csak fokozza benne a fejedelmi pózt. Vegyes érzelmek kavarnak benne, de a tartás csak jól jöhet, mutassuk meg nekik! Szárnysegédje már óvatlanabb: amikor a Váci utca környékén kiszállunk a kocsiból őszintén megdöbben.

– Odanézz! Hiszen ez maga a Nyugat!

Gazdája vet rá egy szigorú pillantást, mire elhallgat, de a gyermeki ámulat továbbra sem tűnik el a szeméből, amíg a belvárosban sétálgatunk. No mi van, barátom – vigyorgok rá kajánul –, talán nem áll össze a fejedben a kép, valami mást látsz, mint amit az otthoni propaganda duruzsol a füledbe? Látom a szemén, érti mire gondolok, de nem tiltakozik.

Draškoviæ azonban végig megőrzi fejedelmi fölényét, úgy jár-kezel Budapesten, mint valami király, aki távoli provinciáját kegyeskedik meglátogatni. Döbbenettel tapasztalom, hogy ennek megfelelően is fogadják. Itt bejön ez a balkáni büszkeség figura, mert senki nincs rá felkészülve. Az európai protokoll a csendes, visszafogott udvarias magatartást tekinti alapnak, nem tud mit kezdeni a harsány kivagyisággal, következőképpen még fokozottabb udvariassággal reagál, ami már szolgálai hajbókolásnak hat. Ez persze megerősíti a büszkélkedőt stratégiája helyességében, és a nevetségességig fokozza a pöffeszkedést. Otthon persze majd sokszor meg kell hallgatniuk a munkatársaknak és ismerősöknek, hogy a magyarok térden csúsztak előtte, és ha felmordult férfias medvehangján, azt sem tudták, hányfelé szaladjanak. Évekig, valószínűleg haláláig ezt fogja mesélni, és megbecsülni is nehéz, hány hallgatója akad majd,

akik mind ugyanezzel a „magyar-képpel” fognak élni és meghalni. Emlékszem egy kolozsvári román atyafi történetére, aki évtizedekig azt terjesztette, hogy Magyarországon szegénység van, éheznek az emberek, és egyébként is messze elmaradottabb minden, mint Romániában. Egyszer aztán hosszas rábeszélés után a gyerekei elhozták Budapestre. Az öreg szótlánul tűrte, hogy cipeljék mindenfelé, szeme dühösen villogott, utóbb már a fejét sem volt hajlandó odafordítani, hiába mutattak neki bármit. Végül egy mellékutcában, valami kis szabóműhely kirakatában meglátott egy békebeli Singer varrógépet. A fejébe vette, hogy ő azt a gépet meg akarja venni. Közölték vele, hogy az csak kirakati dekoráció és nem eladó, de tessék, vegyen öltönyt, nadrágot, kabátot. Az öreg diadalmasan kivonult, beült az autóba, és attól fogva madarat lehetett vele fogatni. Otthon azután világjárt emberként további évtizedekig okíthatta környezetét, hogy minden úgy van, ahogyan ő mondta, Budapesten csak cifra kirakatok vannak, de semmi nem eladó, a magyarok éheznek és nincs semmiük.

Döbbenetem csak fokozódik, amikor azt tapasztalom, hogy a nagy szerb ellenzéki vezér a tárgyalásokon is ugyanezt a stratégiát követi – sikerrel. Nyilvánvalóan azzal, hogy Budapesten fogadják, politikusként igen jelentős legitimitációt kapott és ettől kicsit államfőnek érzi magát – ez még hagyján. Ezért elvileg meglehetősen hálával tartozna a magyaroknak, elvégre ilyet még egyetlen ország sem tett. Az álmatag, hajbókoló magyar tárgyalási stílustól viszont vérszemet kap, és egy idő után hitetlenkedve pislogok, ki itt a vendég és ki a vendéglátó, ki jött segítséget kérni, és ki tesz szívességet? Másfél nap után lenullázódik a mérlegnek az az oldala, amit a magyar diplomácia haszonként remélhetett az egész hajcihőből: a remény, hogy a legnagyobb szerbiai ellenzéki erő vezetője, majdan talán az új államfő, bármilyen formában támogatja a délvidéki magyarok autonómia törekvéseit, szertefoszlik. A mieink csak hümmögnek és mosolyognak.

Draškovića közös ebédeken, de még a tárgyalásokon is, folyton „madjaricás” viccekkel szórakoztatja a társaságot. Fogcsikorgatva fordítok, mindenki röhög. El kellene magyaráznom, hogy a „*madjarica*” a szerb nyelvben szó szerint „*magyar nő*” jelent, de némi fogalmi többlettartalma is van. Nem, ezt inkább nem magyarázom, őszintén szólva eddig még eszembe sem jutott, hogy ezt magyarázni kell. Fordítok.

„A „*madjarica*” a kerítésen keresztül beszélget szerb szomszédasszonyával. Kicsit még töri a szerb nyelvet...

– *Az én uram nem jól baszni.*

– *Nem jól mondod, szomszédasszony. Az én uram nem jól baszik!*

– *Nem, nem szomszédasszony, a te urad jól baszni. Az én uram nem jól baszni!”*

Sápadok és izzadok. Még jó, hogy rajtam kívül senki délvidéki nincs a teremben, egymás előtt még égetőbb lenne a szégyen. Vuk úr nyilván imponálni akar vendéglátóinak, hogy mennyire járatos a két nép kulturális együttélésének ügyében. Legalábbis ezt szeretném hinni. Ha Vuk úr egyszer eljut a Tisza mentére, és előhozakodik ezekkel az élcekkel, előkerülnek a bicskák. Itt önfelédten röhögnek. És már mondja is a következőt.

A szünetben a főnökömet győzködöm, hogy mentsen fel valahogy a tolmácsi gúzsából, mert a mieink vagy nem olvasták el a háttéranyagot, amit készítettem, vagy teljesen bedőltek ennek a balkáni tarolásnak. Ez az utolsó alkalom, ne engedjük így hazamenni. És hadarom visszafojtott dühvel, hogy tudja-e, mi ez a „madjaricázás”, hogy erről szerb műdal is van, amit folyton fújnak odalent a kocsmákban, és hogy honnan ered? Nem tudja. Ezerkilencszázhusz után a délvidéki magyarság elveszítette teljes értelmiségi, hivatalnoki és birtokosi rétegét. Aki nem ment önként, azt elüldözték, sokakat megöltek. Nem maradtak tanítók, jegyzők, írnokok, orvosok, de még papok is alig. A módosabb magyar gazdák birtokait szétosztották, de magyar paraszt nem kapott földet, minden a *dobrovoljacok* kezébe került. Megkapták a házakat, földet, jószágot, szerszámokat. Ezek az emberek azelőtt sosem láttak vasekét, a gaz verte föl a zsiros bácskai földet, naphosszat a kocsmában ültek, és felélték az ingyen kapott javakat. A vezetőitől megfosztott, végsőkéig megalázott magyar azt sem tudta, mi történik körülötte, és főleg azt, hogy miből éljen meg. Ekkor indultak el tömegesen a magyar lányok Belgrádba és más városokba a „Car Lazar utcát megkeresni”, hogy cselédként elhelyezkedjenek a mindenható új uraknál. A csinos és többnyire iskolázatlan magyar lányok teljesen ki voltak szolgáltatva a számukra idegen világban – hát ezért szól annyi sikamlós történet a „madjaricákról” mind a mai napig. A cselédvilág ugyan letűnt, de a kiszolgáltatottság azért ma is jelen van, ha másmilyen formában is, és a „madjarica” ma is fogalom Szerbiában – csinos, könnyűvérű magyar nő, vagyis kurva!

Szerencsés körülmény, hogy a „legfelsőbb szint” elfoglaltságára hivatkozva korábban távozik, így kapunk még egy esélyt a hamvába hullt tárgyalások felélesztésére. Szembesítjük Vuk urat bizonyos kijelentéseivel, amelyeket különböző szerbiai és külföldi lapokban tett a kisebbségi autonómiákkal kapcsolatban. Ezen meglepődik. (Legalább annyira, mint amennyire én meglepődtem, amikor két napig azt kellett látnom, hogy a mi politikusaink nem teszik, holott fénymásolatban és fordításban is mellékeltem nekik már jó előre.) Ütni kell a vasat, pontosan az ő stílusában, erőszakosan és határozottan. Kitérne, de újabb idézett kijelentésekkel és nyilatkozatokkal kell szembesülnie. Miért is jött? Tudja, nekünk mi a fontos? Egy olyan ország nevében kellene demokratikus engedményeket tennie, amelyet nem is ural, mégis nehezen teszi. Mindent nem dörgölünk az orra alá, de azért nem ártana tudni, hogy semmiről sem feledkezünk meg. (A puhánykodó urak vajon tényleg nem olvasták el a jelentést? Ez is benne volt: Az úgynevezett Jugoszláv Néphadsereg fegyveresen szembeszállt Szlovéniával – bár a belgrádi tervek szerint Szlovéniától ajánlatos megszabadulni. Vuk Drašković egy tömeggyűlésen azt nyilatkozta, hogy a Jugoszláv hadsereg megszegyenítése folyik [a filmfelvételeken a jugoszláv reguláris hadsereg ifjú katonái elanyátlanodva sírtak az erdőben tankjaik mellett, miközben a szlovén területvédelmi egységek egy szál géppisztolyaikkal rendezett sorokban nyomultak buckától buckáig] és azt szorgalmazta: „*olyan szerb hadsereget kell felállítanunk, amely két óra alatt Zágrábban van*”. Azt is mondta, hogy „*csuklóból kell levágni minden albán kezét, amely Koszovóban V jelet mutat.*”)

Alig egy óra elteltével kifejti „leopárdbőr” elméletét, ami a svájcihoz hasonló etnikai szigetek közigazgatási megszervezését tenné lehetővé a Vajdaságban. Ez már valami. Most már csak arra kell ügyelni, hogy ezt a sajtónak is elmondja. Ha nem teszi, elmondjuk mi.

A koronázatlan balkáni király most már hazamehet. A „leopárdbőr” ott van minden újság címdalán, kap is érte otthon a szeme alá...

*

A Szeged-környéki csárda kívülről impozáns, de a téli pusztaság, ami körülveszi, nem sok fogódzót nyújt a szemnek. Csak varjak meg biztonságiak fekéllenek itt-ott. Szóval itt találkozunk.

Alighogy kikászálódunk a kocsiból, máris megérkeznek ők is. Ahogy kiszáll és felegyenesedik, kabátjába nem bújik bele, csak vállára adják, amikor meglátom a szája szegletében azt az alig mosolyt, szinte hangosan elszólom magam:

– Jézusom, még egy király!

Bent már meleg van, de a kabátját nem adja, végigvonul benne, mint egy talárban a hosszú termen, kihúzott, egyenes derékkal. Sokkal magasabb, mint gondoltam, kotrunk utána, mint a pincsikutyák. Végre utolérjük, sikerül megfosztani kabátjától, leülünk, de a felsőbbrendű mosolykezdemény ott marad az arca egyik felén. Éppen a felőlem eső felén.

– Uraim, ha nem segítenek, hamarosan ebben az országban is háború lesz! – nyilatkoztatja ki érces hangon, minden bevezető nélkül.

– Most erre mit kérdezzek: hogy miben segíthetünk, vagy hogy mit kér ebédre? Az utóbbinál maradok, ez még az én asztalom.

– Amióta jártam a háborúban, nekem mindegy, mindent megeszek – szól az újabb kinyilatkoztatás, semmivel sem kevésbé teátrálisan, mint az imént. Akaratlanul is körbepillantok, hol vannak a kamerák. Nincsenek sehol, nekünk játszik. Végigcsinálja, nem hajlandó az étlappal foglalkozni, elfogadja a ház ajánlatát.

Sok pénzt kér egy számítógépes hálózatra. Csak ez menthet meg minket a háborútól. A számítógépekkel megszervezi az ellenállást a Vajdaságban, és minden jóra fordul. Modern hadviselés, modern király.

Nem jutunk túl sokra. Mérget mernék venni rá, hogy a pénzt nem kapja meg. Túl sokat kér és az egész elképzelés valahogy megfoghatatlan. Maradjunk kapcsolatban, majd felküldi a szakértőit Pestre. Nem nagyon tudunk miről beszélni. A háborúról sem kérdezem, mert folyton azt olvastam az újságokban, hogy besorozása után főként különböző kaszárnyák folyosóit meg klotyóit mosatták vele. Persze lehet, hogy ő tudna dicsőbb történetet is. A teremben síri csend, sehol egy vendég. Elvileg ez egy titkos találkozó. Végül egyik same-sza feladja vállára a csaknem földig érő fekete kabátot.

– Ne feledjék, háború lesz! – fenyeget meg bennünket felemelt mutatóujjal, mint a megszeppent gyerekeket, majd Nenad Ćanak – az egyetlen olyan szerb ellenzéki mozgalom vezetője, aki a Vajdaság autonómiájáért szót hajlandó emelni, és azt a maroknyi vajdasági szerbet képviseli, akik a kisebbségeken kívül maguk is így gondolkodnak – méltóságteljesen kivonul és beül a kocsijába.

Aztán Pesten tényleg felkeresnek a szakértői. Nem tudom, miben szakértők, de mindig ugyanoda lyukadunk ki, vagyis hogy kell a rengeteg pénz a számítógépekre. Az egyik itt is el van ájulva Budapest csillogásától, a másik nem. Vagyis hát úgy tesz, mint aki nem. Napokig hurcolászom őket hivatalról-hivatalra s útközben rengeteg hülyeséget kérdeznek. Végre hazafelé készülődnek, amikor az egyik valahol az utcán mutatóujjával a falhoz támaszt és aszongya:

– Ha megtudod, Magyarország pontosan honnan és mennyiért szerzi be a kőolajat, kapsz százezer dollárt.

Ugyan. Így is megkeresem a havi kétszázat!

– Nem vagyok olyan pozícióban, nem férek hozzá ilyen információkhoz – mondom a lehető legbarátságosabban és továbbindulok.

– Jól van, felejtse el – mondja a másik.

– Szívesen.

A metrón hazafelé olyan képzetem támad, hogy figyelnek. Kész röhej. Eszembe jut, hogy akadt már egy olyan kedves jóakaróm, aki azt terjesztette rólam, hogy szerb kém vagyok. Nem is akármilyen helyeken, kis híján az állásomba került. Az illető azt is terjesztette magáról, hogy a csetnikek húszezer márka vérdíjat tűztek ki a fejére. Aztán az összeg egyre nagyobb lett, ahogy csökkent a drámai hatás. És ezt egyesek még most is elhiszik. Meg azt is sokan elhitték, amit rólam mondtam. Emlékszem, Pécssett, amikor friss menekültként segélyért álltunk sorba, drávaszögi ismerősök úgy néztek rám, mintha kísértetet láttak volna.

– Te is itt?! – kérdezte egyikük megrökönyödve. – Hát mi úgy tudtuk...

– Mit tudtatok úgy?

– Hát hogy te...

Többet nem volt hajlandó mondani, én meg egy szót sem értettem. Csak a fejét csóválta, amikor elmeséltem, hogy odaát semmim sem maradt, házamat kirabolták, könyveimet, kézírataimat elégették. Hitte is, nem is. Csak később tudtam meg, hogy befolyásos jóakaróm azt terjesztette rólam, hogy mindig is szerb kém voltam, és ott maradtam kollaboránsként a megszállókkal. Még talán valami magas tisztségbe is kinevezett nagy kegyesen. Nem volt ártatlan tréfa. A szívfacsaró, a nap minden percében makacsul szorító fájdalom az elvesztett otthon miatt, a tehetetlen düh a rabló, gyilkos csócselékkel szemben, akik mindezt büntetlenül megtehették, és ráadásul ez: a képtelen vád, amit gátlástalanul terjeszt valaki, általam is tisztelt és szeretett emberek körében. Talán soha nem lesz mód, hogy mindenkiben eloszlassam a hazugság nyomait, elviselhetetlen a gondolat, hogy maradhat akár egy ember is, akiben örökös nyomot hagy ennek a kicsinyes, mérhetetlenül gonosz kis provinciális diktátornak a mocskolódása. Semmivel sem szolgáltam rá, soha egyetlen szóval sem bántottam. Még azután se, hogy újra és újra megkeserítette az életemet.

*

Radmila Milentijevia, Miloševia Amerikából importált csodaminisztere. Tá-
jékoztatási miniszter, de igazából az a feladata, hogy mint a Nyugat avatott ismerője, ügyesen megmagyarázza és eladja a világnak a szerb igazságot. A Nagy Szerb Igazságot. A nagyszerb Igazságot. Vagy ahogy tetszik, csak nagy le-
gyen és szerb.

A szokásosnál is jobban kimerítenek az egész napos programok, a tolmácskodás, a kisebb nagyobb vendéglátói bakik parírozása. A miniszter asszony ismeri a protokollt, nem hibázik, viszont minden hibát észrevesz, és leplezetlen gúnyal megmosolyog. Hát igen, nyugati pallérozottság és balkáni felsőbbrendűség. Izzasztó keverék.

Este Óbudára viszem vacsorázni. A bájos környék nem hatja meg, semmitől nincs elájulva – logikus –, hiszen Ámerikából jön, ahol minden van, akár na-

gyobb, eredetibb és régebbi Óbuda is, mint ez a miénk. Tüntető magabiztossággal válogatja ki a rendelt ételekhez illő borokat, sőt még ki is oktat, amiért egyáltalán megkérdeztem, mit inna. Nincs dicsérő szava a minden szempontból kifogástalan vacsorára sem, viszont utána megkérdezi:

– Mondja csak, mikor szándékoznak hazatérni az ötvenhatban Jugoszláviába menekült magyarok?

– Hogy a kicsodák?

– Hát a vajdasági magyarok. Most már nincs semmi veszély, igazán visszatelepedhetnek Magyarországra, nem?

Jó, ezt a hülyeséget eleget hallhattuk Seselj barátunktól, feltételezni lehetett, hogy lenn valahol Dél-Szerbiában, ahol talán még nem is láttak élő magyart, bizonyos műveletlen rétegek egyes korlátozott képviselői hitelt is adnak neki, de hát ez a világjáró úri hölgy, miniszter, és... Hát igen, ez az és a legelképezetöbb... A miniszter asszony ugyanis civilben történész, az Egyesült Államok egyik egyetemén a 20. század történelmére oktatja a hallgatókat! Mély sóhaj és nincs mese, bele kell vágni egy hosszú, kínos magyarázkodásba, hogy a Föld gömbölyű, a csillagok nem ezüst pitykegombok az égtündér szoknyáján, meg ilyenek.

– Tudja, nincsenek ilyen magyarok... – kezdem szégyenlősen.

– Nincsenek?!

– Voltak, akik arrafelé hagyták el az országot, akkor is, később is, de továbbmentek Nyugatra. Néhány beházasuló akad elvétve, de sokkal több a kitelepülő, szóval nincsenek...

Látom rajta, hogy egy szavamat sem hiszi. Még hosszasan magyarázok, saját hangomat is távolról, letompítva hallom. Nincs mit tenni. Amerikai történész hallgatók generációi továbbra is azt tanulják majd azon a bizonyos egyetemen, hogy a vajdasági magyarok ötvenhatban kéredzkedtek be Jugoszláviába és visszaélve a szerbek vendégszeretetével, ott maradtak. Olyan kurva jól érzik magukat azóta is, hogy az istennek sem akarnak végre hazatérni. Taxit rendelek és elkísérem a tudós miniszter asszonyt a szállására.

*

Végül soha nem mondtam meg Milánnak, hogy „*Kosovo ti je završena reèenica*”. 1994 tavaszán még gyakran találkoztunk, de nem adódott megfelelő alkalom.

Megmondtam viszont Jovánnak, aki Djindjiæ a másik szerb ellenzéki vezér embere volt, és valamiféle ifjúsági, meg emberi jogi szervezet aktivistájaként forgolódott Budapesten. Elvörösödött, elsápadt, szóval rendesen begurult.

– Ezt meg hogy érted?! – csattan fel élesen és szeme villámával visszakozásra kényszeríti az éppen közeledő pincért.

Én ülök háttal a lámpának, így hát magabiztosan hajlok előre és mondom az arcába:

– Bele kell nyugodnotok, Koszovó elveszett. Soha többé nem lesz szerb.

Ha most Belgrádban vagyunk, rám borítja az asztalt. Ha Nagybecskerekén, a szomszéd asztalnál ülök is segítenének kidobni az ajtón, ha mondjuk Csúrogon, egy-két bicska is kerül a hátamba, mire kiérek. Egy pillanatig itt Budapesten sem voltam biztos a pusztán verbális folytatásban. Aztán egy pillanat alatt lehiggad:

– Nézd, én is utálok Miloševićet, de Koszovót illetően igaz van. Az a szerb bölcső, annak elvesztésébe egyetlen szerb sem tudna belenyugodni soha. Amíg egyetlen szerb él a Földön...

Keze ökölben, arca már nem haragos, fájdalomtól torz, szeme könnyes. Intek a tisztas távolságból aggódva figyelő pincérnek.

– Bort iszunk, vagy sört?

– Várj – mondja fojtott hangon – neked csak értened kell! Te sem érted?

– Nagyon is értem. Milošević jól elbaltázta a szerbek dolgát. Van egy régi sejtésem: ha először Koszovón gyalogoltok végig a negyven év alatt felhalmozott teljes arzenállal, a Nyugat biztosan veszteg marad. Az újságok mindenfélet írtak volna, az ENSZ is mondott volna egy ejnyebejnyét, de valójában nem történt volna semmi. Akkor sem, ha az összes albánt átzavarjátok a határon. De semmiképp nem kellett volna nekiesni Szlovéniának, Horvátországnak és most Boszniának.

– De hiszen Boszniában nincs háború.

– Napok, hetek kérdése.

A fejét rázza.

– Lehet, hogy ezt mind nem kellett volna, de Koszovót nem hagyjuk. Ez a szerb nép szent történelmi jussa.

– Ja, szóval a történelmi elv érvényesítésére gondolsz? Akkor meg kellene beszélnünk Vajdaság kérdését, Erdélyről meg egyebekről nem is szólva...

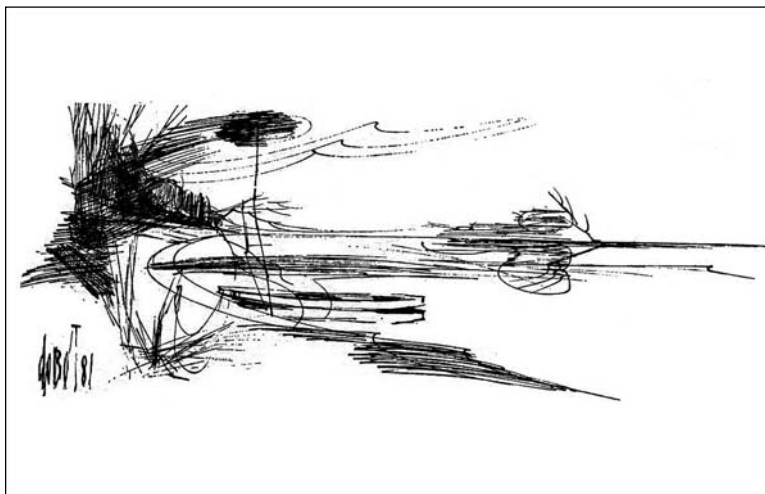
– Te sem gondolsz komolyan, hogy Vajdaságot és a magyarokat egy napon lehetne említeni Koszovóval és a koszovói szerbekkel!

– Te sem gondolsz komolyan, hogy nem lehet!

Végre előttünk a bor. Koccintunk és hosszan nézünk egymás szemébe. Ebben, és egy csomó más dologban sohasem fogunk *egyvetérteni*, de pontosan *értjük egymást*. Egyszerre emeljük fel a kezünket, hogy odaintsük a pincért.

– Hozzon egy egész üveggel.

(Részlet)

Dobó Tihamér rajza